

УДК 329

Ольга Шиманова

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Проаналізовано основні типи організаційної структури політичних партій. Доведено, що на сучасному етапі розвитку політичні партії є партіями виборчого та картельного типів.

Ключові слова: політична партія, організаційна структура партії, кадрова партія, масова партія, виборча партія, картельна партія.

Політичні партії є важливими акторами на політичній сцені кожної держави, зокрема вони мають вагомий вплив на формування та реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики. Американські політологи Ж. Ла Паломбара та М. Вайнер є авторами класичного визначення поняття «політична партія», яке повинно відповідати чотирьом критеріям: тривале існування організації (партія повинна пережити своїх засновників), наявність розвинутої організаційної структури, здатної підтримувати взаємовідносини з іншими організаціями в суспільстві і державі, бажання керівників усіх ланок партійної організації не лише впливати на владу, а й завойовувати і здійснювати її, прагнення забезпечення масової підтримки на виборах, як членами, так і електоратом [8, с. 31-32].

Р. Кац і П. Майр визначили партійну організацію як «баланс» трьох організаційних складових [9, с. 28]:

- сукупність територіальних організацій;
- центральне партійне керівництво, що спрямовує їх діяльність;
- представництво партії в органах влади.

Саме ці критерії разом з широкою і розвинутою членською базою є підтвердженням тривалого періоду існування партії.

Український дослідник А. Білоус у дослідженні політичних партій є прихильником структурно-функціонального підходу [1, с. 16]. На його думку, кожна партія повинна визначатися такими базовими характеристиками, як ідеологія, організаційна структура,

методи і засоби діяльності, соціальна база та електорат, лідери і фінансові ресурси.

Отже, організаційна структура партії є обов'язковою характеристикою, яка визначає не лише характер взаємовідносин між її елементами, а й формат комунікації всередині партії.

Метою даної статті є характеристика основних типів (моделей) політичних партій на основі їх організаційної структури та визначення типу організаційної структури українських політичних партій на сучасному етапі розвитку.

Дослідженням даної проблематики займалися зарубіжні та вітчизняні дослідники, зокрема М. Дюверже, Р. Хербут, Р. Кац, П. Майр, Р. Міхельс, Х. Лосада, Р. Замора, Ю. Шведа, М. Примуш, А. Білоус, Ю. Шайгородський, В. і В. Мейтуси.

Найбільш повно і детально організаційна структура політичних партій була проаналізована французьким політологом М. Дюверже в праці «Політичні партії», який визначив організаційну структуру партій в якості їх основної характеристики.

В організаційній будові партій М. Дюверже виокремив критерії, які і лягли в основу його типології.

1. За характером членства: партії з прямою і непрямую структурою. До так званих «прямих» партій входять особи, які написали заяву про вступ, регулярно сплачують членські внески і відвідують збори партійної організації. Можна сказати, що це партії з індивідуальним членством. «Непрямі» партії – це партії, до яких входять члени соціальних організацій (профспілок, кооперативів, страхових кас), що колективно вступили до партії. Тому у них відсутнє поняття «член партії».

Безпосередньо з членством пов'язане і поняття «залученість». Воно показує, наскільки людина психологічно ідентифікує себе з партією і готова брати участь у партійній роботі для досягнення цілей і завдань партії. Залученість визначається трьома змінними: строгість вимог до членів партії, участь рядових членів партії у її діяльності, наявність матеріальних і цільових стимулів такої участі [8, с. 151-152].

За ступенем партійної залученості М. Дюверже виділив два кола – зовнішнє і внутрішнє, кожне з яких включає по дві категорії осіб: виборців і симпатиків, членів і активістів [2, с. 140-141]. Виборці – це ті особи, що голосують за партію на виборах. Симпатики – це виборці, що відкрито декларують свою

прихильність до партії і навіть можуть фінансово підтримувати її. Члени партії – це особи, що пройшли процедуру вступу в партію, володіють правами і обов'язками, передбаченими статутом. Активісти – це ті члени партії, що беруть посильну участь у її діяльності.

На сучасному етапі законодавство практично всіх країн накладає на членство в партіях ряд обмежень:

- Членом партії може бути лише громадянин тієї держави, в якій дана партія зареєстрована і функціонує.

- Існують певні категорії осіб, що через власну професійну діяльність не можуть бути членами партії. Тому на час виконання своїх професійних обов'язків вони призупиняють членство. Як правило, це працівники органів внутрішніх справ, прокуратури, а також судді.

2. За способами інтеграції базових елементів у єдину структуру можна попарно виділити партії з сильною чи слабкою структурою, партії з вертикальними чи горизонтальними зв'язками, централізовані чи децентралізовані політичні партії.

Сильна партійна структура полягає в детальній регламентації взаємозв'язків між структурними компонентами партії, що дає можливість гарантувати участь кожного базового елемента в житті партії. В статутах організаційно слабких партій не прописаний спосіб організації і функціонування основних структурних елементів, відсутня деталізація.

Сила чи слабкість структури партії детермінується такими чинниками як виборча система (пропорційна виборча система сприяє формуванню сильної партійної структури, а мажоритарна – слабкої), базові елементи, що лежать в основі партії (комітет характерний для партій зі слабкою структурою, а секції і міліція – з сильною) [2, с. 85-92].

Вертикальним називається зв'язок, що поєднує підпорядковані один одному елементи, горизонтальний же зв'язок прослідковується між рівносильними елементами, що мають подібні функціональні зобов'язання. Вертикальний зв'язок виключає наявність будь-якого прямого горизонтального зв'язку і передбачає формування вищестоящих органів партії шляхом делегування. Як правило, партій із чисто горизонтальними зв'язками не існує, тому більшість партій – це партії зі змішаними зв'язками. В партіях зі слабкою структурою спостерігається

максимізація горизонтальних зв'язків на двох рівнях: керівників і членів. Партіям із сильною організаційною структурою горизонтальні зв'язки не притаманні. В той ж час вони складають основний спосіб інтеграції базових елементів у непрямих партіях – у формі контактів між керівниками низових елементів. У прямих партіях горизонтальні зв'язки використовуються для керування допоміжними організаціями або для підриву діяльності конкуруючих партій чи паралельних організацій [2, с. 92-97].

Існують також партії, яким притаманне явище «криволінійної невідповідності», коли вище партійне керівництво та рядові члени партії мають однакові партійні цілі, а от погляди керівників середньої ланки є кардинально іншими [7, с. 171].

Досить часто вертикальні зв'язки ототожнюють із централізацією, а горизонтальні – з децентралізацією, проте горизонтальні та вертикальні зв'язки визначаються способами координації базових партійних елементів, а централізація та децентралізація належать до розподілу повноважень між рівнями управління.

Отже, партії з сильною організаційною структурою, як правило, є централізованими і з переважанням вертикальних зв'язків. Натомість партії зі слабкою організаційною структурою є децентралізованими, вертикальні зв'язки в них послаблені, горизонтальні зв'язки є достатньо розвинутими.

3. Тип керівництва в партії може бути:

а) демократичним (коли керівництво обирається і контролюється партійними масами) і недемократичним (незалежність керівництва від партійних мас, вождизм);

б) одноосібним (фашистські партії на чолі з фюрером, комуністичні – на чолі з вождем) і колегіальним (партії, найвищим органом яких є з'їзд, що обирає керівний орган – комітет);

в) парламентським (домінуюча перевага парламентської фракції у керівництві партією) та позапарламентським (ухвалення рішень окремими органами, в тому числі і парламентськими фракціями).

У цьому контексті слід згадати партії з так званою порожньою організацією, в яких лідер відіграє особливу роль. Це централізовані та ієрархізовані партії, в яких відсутні вертикальні зв'язки між національним та локальним рівнями. В той же час місцеві організації є достатньо автономними і організаційно

незалежними. Фактично партія «тримається» на високому авторитеті свого лідера [6, с. 37].

4. Наявність первинних партійних організацій. Типологія партій М. Дюверже за їх партійними осередками є більш загальною. Він виділив партії фахового і територіального типу, що побудовані на основі відповідних принципів [8, с. 325]. Так, наприклад, комуністичні партії, окрім територіального принципу організації, базуються ще й на фаховому, коли первинні організації створюються на підприємствах, в установах і навчальних закладах.

5. Останній критерій – ідеологія – не є елементом організаційної структури, але на нього все ж варто звернути увагу, оскільки наявність чи відсутність спільної ідеології та цінностей суттєво впливає на згуртованість членів партії, на напрями діяльності партії, засоби досягнення поставлених цілей і завдань, а відповідно і на характер комунікації.

Ідеологія партії – це усталена і відповідним чином оформлена система ідей, поглядів, уявлень, цінностей, визначення шляхів розвитку і змін навколишнього середовища, що повинні бути відображені в діяльності партії. З однієї сторони, це аналітична оцінка реальності, в якій функціонує політична партія і яка формує ідеологічні установки для її членів. З іншої сторони, ідеологія повинна сприяти внутрішній організації партії, виділяючи її з-поміж інших партій, що існують у суспільстві. Ідеологія партії повинна узгоджувати інтереси всіх її членів, залучати електорат для підтримки партії на виборах, визначати пріоритети діяльності партії, слугувати базою для взаємодії партії з її оточенням, об'єднувати партію, спрямовувати її на вирішення основних завдань, формувати свідомість членів партії.

Партійну ідеологію поділяють на зовнішню і внутрішню. Зовнішня ідеологія містить установки, які можуть бути підтримані тими групами, стратами, класами, на які партія орієнтує свою діяльність. Внутрішня ідеологія визначається продукуванням великої кількості реальних інтересів тих, хто керує партією, створював та фінансував її. Вона виражає світогляд та мислення керівництва партії, виходячи з узгоджених власних інтересів [4, с. 64-67].

На основі вищеописаних критеріїв М. Дюверже виділив і проаналізував два типи політичних партій – кадрові і масові.

1. Кадрові партії охоплюють незначний процент виборців; до них входять впливові люди, які достатньо відомі в місцевості, де вони проживають і тому там вони можуть розраховувати на політичну і виборчу підтримку населення.

Первинним осередком цих партій, як правило, є комітет виборчого округу чи району, а зв'язок між місцевими комітетами і центральними структурами, зокрема з парламентською фракцією є слабким, нетривким і непостійним. Оскільки парламентська група є вищою за своїм статусом, ніж місцеві комітети, то останні залишаються малорозвиненими. Обрані депутати мають велику свободу при голосуванні. Свою діяльність кадрові партії активізують під час передвиборчих перегонів для отримання якнайбільшої підтримки виборців. У той же час такі партії є повністю пасивними у міжвиборчий період.

Для цих партій характерною є відсутність ідеологічної платформи, оскільки у своїй діяльності вони є прагматичними і спрямованими на збереження та збільшення виборчого капіталу.

2. Масові партії працюють із метою залучення якомога більшої кількості членів. Характерні риси масових партій: 1) вони сильно структуровані та ієрархізовані; 2) в них діє постійний апарат, тобто партійні функціонери, оплачувані партією, які повністю присвячують весь свій час керівництву нею та її розвитку; 3) наявність активістів, які частину свого вільного часу присвячують розробці й реалізації партійних програм; 4) сильна культура участі, пристрасність і лояльність усіх членів партії; 5) ідеологічна платформа.

Отже, і кадрова, і масова партії є партіями централізованого типу, але, якщо в кадрових партіях це зумовлено слабкою організаційною структурою, то в масових – навпаки, сильною.

Можна говорити також про особливий тип партій – так звані «розподілені партії», що організовані за принципом «сильний центр – сильні регіони». Іншими словами – це партія-асоціація, в якій сильні місцеві організації повністю управляють регіонами, передаючи центру лише ту частину повноважень, що необхідна для координації зусиль регіонів в одній системі для виходу окремого регіону на національний рівень. Подібними до партії-асоціації за організаційною структурою є партії, створені великими національними профспілками чи рухами [4, с. 95].

Та на сьогодні класифікація М. Дюверже вважається не зовсім коректною, оскільки на зміну масовим партіям прийшли так звані виборчі та картельні партії. Виборчі (інша їх назва «всеохопні») з'являються у післявоєнний період, оскільки саме в цей період відбувається швидка дезінтеграція організаційної моделі партій масового типу. Причинами їх появи були: руйнування соціальних відмінностей між групами, послаблення політичної ідентифікації, руйнація зв'язків між інтересами населення і партіями. Тому в умовах економічного зростання партії почали активно розробляти свої програми, які б відображали інтереси всього населення, а не окремих груп. До того ж розвиток засобів масової інформації значно розширив аудиторію, до якої міг звернутися партійний лідер. Таким чином, партії перетворилися на своєрідного посередника між державою і громадянським суспільством [3, с. 9-10]. На думку, О. Кірчхаймера «всеохопними» стали практично всі тогочасні західноєвропейські партії.

До характерних ознак виборчих партій, на нашу думку, належать наступні:

1. Партійна ідеологія втрачає свою домінуючу роль, порівняно з масовими партіями, натомість партія здобуває прихильність виборців за рахунок виборчої програми.

2. Певних змін зазнає і партійне членство. Незважаючи на те, що членство для виборчих партій і надалі є важливим, але через відсутність ідеологічної платформи залучаються члени з різних суспільних груп. Виборча партія швидше має на меті зорганізувати виборців, а не членів. При чому така мобілізація виборців не є постійною, вона посилюється саме в період проведення виборчих кампаній.

3. В організаційній структурі виборчих партій можна виділити окремі підсистеми. Так, Р. Кац та П. Майр виокремили три аспекти організаційної структури партії: політична партія як організація, що виконує державно-публічні функції, партія як бюрократична організація і партія як членська організація. Х. К Лосада і Р. Замора до даної класифікації додали ще підхід до партії як до комунікаційної організації [10, с. 204]. У виборчих партіях найбільш важливу роль відіграє партія як організація, що виконує державно-публічні функції. Стратегія її діяльності є спрямована не стільки на партію як бюрократичну організацію та партію як членську організацію, скільки на електорат. Своєю чергою,

партійний апарат виконує функції управління, зокрема партії як членської організації. Партія як членська організація – це формальний атрибут виборчої партії, необхідний для легітимізації її діяльності і підтвердження факту існування внутрішньопартійної відповідальності [9, с. 95].

На початку 70-х років ХХ століття з'явився новий тип політичних партій – картельні партії. Ця концепція передбачає існування картелю як об'єднання партій, що приймає рішення стосовно конфігурації партійної системи, розробляє спільні коопераційні стратегії.

На цьому етапі партія трактується як механізм розподілу державних посад між професійними групами політиків. Партійна організація втрачає свою важливість, оскільки політики напряду працюють із виборцями. Електоральна конкуренція стає регульованою. Свої виборчі кампанії картельні партії проводять на державні кошти. Вони, як правило, централізовані, над їх розробкою працюють лише професійні піар-технологи.

Фактично у картельних партіях поняття членства нівелюється і практично немає жодної різниці між членом і не членом партії.

Слід зазначити, що в організаційному плані між виборчою та картельною партіями практично немає різниці, відмінність полягає у взаємовідносинах «партія-держава». Картельні партії характеризуються сильною прив'язаністю до держави і фактично здійснюють свою діяльність за рахунок державного фінансування.

На сьогодні в світі домінуючим є виборчий та картельний типи політичних партій. Проте існують і винятки. Так, своєю особливою організаційною структурою виділяються сучасні партії зелених, які функціонують за принципами прямої демократії та постійної ротації. На початковому етапі своєї діяльності партії зелених робили ставку на локальну політику, що зумовило значну автономію місцевих партійних організацій відносно центру в питаннях організаційної структури, кадрової політики і питань місцевої політики. Зазвичай місцеві організації самостійно формують свою структуру, але, як правило, вона повторює будову центральних органів.

Отже, у своєму розвитку партійна організація пройшла чотири основні етапи, кожному з яких відповідав певний тип партії: елітна (кадрова) партія – ХІХ століття, масова партія – 1880-1960 рр., «виборча партія» – з 1945 року і «картельна» партія – з кінця ХХ

століття. Для кожного окремого типу цих партій притаманний свій характер членства, канали комунікації, роль партії у суспільстві і державі, основні цілі партії.

Що стосується українських політичних партій, то в суттєвий вплив на їхню організаційну структуру мають зміни до виборчого законодавства. Так, вибори до парламенту останніх двох скликань відбувались за пропорційною системою. Тому вважаємо за доцільне дослідити організаційну структуру українських парламентських партій V і VI скликань.

У результаті парламентських виборів 2006 року депутатські мандати у Верховній Раді України отримали Блок Юлії Тимошенко (129 мандатів (22,29%)), Блок «Наша Україна» (81 мандат (13,95%)), Партія регіонів (186 мандатів (32,14%)), Соціалістична партія України (33 мандати (5,69%)) та Комуністична партія України (21 мандат (3,66%)). Після дострокових парламентських виборів 2007 року до парламенту пройшли Блок «Наша Україна-Народна Самооборона» (72 мандати (14,14%)), Блок Юлії Тимошенко (156 мандатів (30,71%)), Блок Литвина (20 мандатів (3,96%)), Партія регіонів (175 мандатів (34,37%)) та Комуністична партія України (27 мандатів (5,39%)). Конфігурація блоків у 2007 році, порівняно з 2006-м, дещо змінилася. Тому ми досліджуватимемо не всіх учасників блоку, а лише домінуючу партію (домінацію партії визначено на основі кількості місць, отриманих партією у загальному виборчому списку блоку). Так, для Блоку «Наша Україна» (у 2006 році) та блоку «Наша Україна-Народна Самооборона» домінуючою була партія «Народний Союз Наша Україна», для Блоку Юлії Тимошенко – Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», для блоку Литвина – Народна партія.

Формальну організаційну структуру українських парламентських партій можна дослідити, здійснивши аналіз їх статутів. Для цього ми використали індикатори, виведені вище для кадрових, масових, виборчих та картельних партій у попередньому розділі. У зведеній таблиці для українських партій ми виключили критерії для картельних партій, оскільки у виділених нами індикаторах вони повністю тотожні з виборчими партіями.

У нижчеподаній таблиці 1 зведені характеристики українських парламентських партій за шкалою індикаторів для кадрових, масових та виборчих партій.

Таблиця 1

**Організаційна структура парламентських українських
політичних партій (якісні показники)**

		ВО «Батьків- щина»	КПУ	НП	ПР	НСНУ	СПУ
1.	Характер членства	Кадрова	Кадро- ва	Кадро- ва	Кадрова	Кадрова	Кадрова
2.	Спосіб інтеграції базових елементів	Масова	Масо- ва	Масо- ва	Масова	Масова	Масова
3.	Первинні партійні організації	Масова	Масо- ва	Масо- ва	Масова	Масова	Масова
4.	Тип керівництва	Виборча	Масо- ва	Вибор- ча	Виборча	Виборча	Масова
5.	Роль ідеології	Виборча	Масо- ва	Вибор- ча	Виборча	Виборча	Масова

Примітки:

1. Характер членства: кадрова – пряме (індивідуальне), масова – непряме колективне, виборча – індивідуальне (має формальне значення).

2. Спосіб інтеграції базових елементів: кадрова – слабка централізована організаційна структура із змішаним зв'язками, масова – сильна централізована організаційна структура з домінуванням вертикальних зв'язків, виборча – сильна централізована організаційна структура з вертикальними зв'язками та домінуванням центрального апарату.

3. Первинні партійні організації: кадрова – комітет, масова – первинний осередок (реально діючий), виборча – первинний осередок (формально діючий).

4. Тип керівництва: кадрова – парламентський, масова – одноосібний, недемократичний, авторитарний, виборча – одноосібний, лідерський, харизматичний.

5. Роль ідеології: кадрова – слабоідеологізована, масова – сильноідеологізована, виборча – слабоідеологізована.

У таблиці 2 дані характеристики відображені в цифровому еквіваленті. За кожен позицію партія отримувала «0» або «1». «0» вказує, на те, що винесена позиція не є характерною для політичної партії, а «1» – запропонований індикатор, відповідно до статуту партії, лежить в основі організаційної структури партії. В табл. 2.1 відображені лише позиції, характерні для досліджуваних партій (відповідно вони отримали «1»). При повній відповідності характеристик виведеним критеріям, партія мала б чітко визначений тип і отримала би 5 балів.

**Організаційна структура парламентських українських
політичних партій (кількісні показники)**

		Кадрова	Масова	Виборча
1.	ВО «Батьківщина»	1	2	2
2.	КПУ	1	4	0
3.	НП	1	2	2
4.	ПР	1	2	2
5.	НСНУ	1	2	2
6.	СПУ	1	4	0

Згідно з таблицею 2 дві з досліджуваних партії тяжіють до партій масового типу (КПУ та СПУ), оскільки вони в своїй діяльності керуються принципом демократичного централізму та чітко визначеними ідеологічними засадами.

Проте можна також стверджувати, що, незважаючи на те, що решта партій декларують демократичність свого керівництва, все ж у своїй діяльності вони теж керуються принципом демократичного централізму, дотримуючись таких положень: періодична звітність партійних органів перед нижчестоящими та вищестоящими організаціями, обов'язковість виконання рішень вищестоящих органів нижчестоящими.

Ці партії можна охарактеризувати як проміжний тип між масовим і виборчим типом, хоча це викликає сумніви, оскільки не завжди положення, прописані в статуті, дійсно виконуються. Так, дискусійним є питання членства, оскільки для всіх партій статуту передбачають регламентоване індивідуальне членство, але прослідкувати його формальність лише на основі статуту неможливо. Інша проблема – первинні партійні організації, наявність мережі яких є однією з умов реєстрації партії. Станом на початок 2007 року Блок Юлії Тимошенко посідав друге (після Соціал-демократичної партії України (об'єднаної)) місце за чисельністю партійних організацій – 1007. Слід відзначити, що всі досліджувані партії мають достатньо розвинуту мережу партійних організацій: НП – 963, СПУ – 952, ПР – 930, КПУ – 893, НСНУ – 885 [5]. Та проблема полягає в тому, що кількість організацій не є показником їхньої активної діяльності. Досить поширеним явищем є те, що зареєстровані організації бездіяльні у міжвиборчий період і активізуються лише в період проведення виборчих кампаній.

Що стосується типу керівництва, то в статутах партій декларують сильну організаційну структуру з домінуванням вертикальних зв'язків (що характерно і для масових, і для виборчих партій), а от про партійний апарат нічого не сказано, що не відповідає дійсності.

Отже, дві з досліджуваних партій (КПУ і СПУ) тяжіють до типу масової партії, решта (а це головні політичні партії України) – займають проміжну позицію між масовим і виборчим типом.

Можна сказати, що всі вищезгадані політичні партії формально побудовані за одним принципом. Початковою ланкою кожної партії є первинна партійна організація, мінімальна кількість складу якої троє чоловік, а для НСНУ – п'ятеро. Структурні елементи організаційної будови складають місцеві партійні організації (первинні та територіальні партійні організації) та центральні керівні, виконавчі і контрольно-ревізійні органи партії.

Партії побудовані за принципом централізму, коли всі нижчестоящі утворення партії підпорядковуються вищестоящим, вони повинні виконувати всі їхні рішення, інформація всередині партій рухається від центральних органів до первинних організацій, кожен структурний елемент веде облік підпорядкованих йому утворень. Окрім того, вищестоящі організаційні структури можуть втручатися у справи нижчестоящих, розпустити або реорганізувати їх за вказаними у статутах причинами. Відповідно це свідчить про рух комунікаційних потоків зверху-вниз, від центральних органів партії до місцевих організацій, при цьому комунікація має наказовий характер. Проте статут дозволяє виносити власні ініціативи на з'їздах вищестоящих організацій, які можливо будуть взяті до уваги вищим партійним керівництвом. Але, як показує практика, вони жодним чином не можуть впливати на рішення керівних органів партії.

В контексті нових змін виборчого законодавства можна очікувати, що сучасні українські політичні партії по своїй структурі остаточно перетворяться на партії виборчого типу.

Список використаних джерел

1. Білоус А. О. Політико-правові системи : світ і Україна : [навч. посібник] / А. О. Білоус. – К. : Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000. – 200 с.

2. Дюверже М. Политические партии / Морис Дюверже ; [пер. с французского Л. А. Зиминной]. – М. : Академический Проект, 2000. – 538 с.
3. Кац Р., Мэир П. Изменяющиеся модели партийной организации и партийной демократии : Возникновение картельных партий. [Реферат] / Р. Кац, П. Мэир // Партии и выборы : Хрестоматия. Ч. 1 / отв. ред. и сост. Н. В. Анохина, Е. Ю. Мелешкина. – М. : ИНИОН, 2004. – С. 7–13.
4. Мейтус В. В. Политическая партия : стратегия и управление / В. В. Мейтус, В. Ю. Мейтус. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 404 с.
5. На початок 2007 року найрозгалуженішу партійну мережу мали СДПУ (о) та ВО «Батьківщина» [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/8756>
6. Романюк А. Партії та електоральна політика / Анатолій Романюк, Юрій Шведа. – Львів : ЦПД – «Астролябія», 2005. – 366 с.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії : енциклопедичний словник / Юрій Шведа. – Львів : Астролябія, 2005. – 488 с.
8. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем : [навч. посібник] / Ю. Шведа. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 528 с.
9. Herbut R. Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych / Ryszard Herbut. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – 224 s.
10. Losada J. C. Partia polityczna jako instytucja komunikacyjna. Diagnoza sytuacji na hiszpańskiej scenie politycznej w kontekście odnowy PSOE / José Carlos Losada, Rocío Zamora // Media masowe w systemach demokratycznych. Teoretyczne problemy i praktyczny wymiar komunikowania politycznego / [red. B. Dobek-Ostrowska]. – Wrocław : Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP, 2003. – S. 199–220.

Olha Shymanova. Organizational structure of modern political parties: ukrainian context

The basic types of organizational structure of political parties are analysed. It is well-proven that on the modern stage of development political parties are the batchwises of electoral and cartel types.

Keywords: *political party, organizational structure of party, cadre party, mass-based party, catch-all party, cartel party.*